

УДК 378.011.3-051:78]:005.336.5]:534.84

ПРОСТОРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА АКУСТИКА ПРИМІЩЕННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Даценко М.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-20>

Основним критерієм професійної культури сучасного викладача музичного мистецтва як передумови його якісного педагогічного самовираження, виступає фахова компетентність, що передбачає здатність до музично-освітньої діяльності на основі знань, досвіду, ціннісних орієнтирів, набутих здібностей у процесі фахової підготовки. Професійна культура сучасного викладача музичного мистецтва найбільш ефективно формується за умов взаємодії комплексу вокально-хорових та диригентсько-педагогічних навичок, необхідних майбутньому викладачу музичного мистецтва у його професійній діяльності та їх творчому застосуванні у самостійній роботі. У статті охарактеризовано специфічні принципи просторового середовища як чинника формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки. Визначено важливість реалізації компетентності просторового відчуття учасників хорового колективу, а також зростання інтерактивної ролі особистості у диригентсько-хоровій діяльності. Розглянуто основи музичної акустики та її роль у формуванні професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Ключові слова: майбутній викладач музичного мистецтва, професійна культура, диригентсько-хорова підготовка, просторове середовище, акустика.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших напрямів сучасної освітньої політики є модернізація української освіти на всіх її рівнях. Центральне місце в реформуванні освітнього процесу посідає забезпечення якості навчання і підвищення його рівня. Це водночас мета і результат діяльності кожної освітньої організації. Особливо значення за таких умов набуває підвищення професіоналізму викладачів, формування кваліфікованого педагогічного складу. Виняткова роль музичної освіти в сучасному світі ставить проблему підготовки фахівців на пріоритетне місце, а також впливає на престиж і соціальний статус професії викладача музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях, присвячених проблемам музичної акустики і просторового відчуття учасників хорового колективу (В. Багадуров, Ю. Кузнецов, В. Морозов, В. Сафонова, Є. Скучик та ін.), частково висвітлено аспекти впливу музичної акустики та просторового розташування

учасників хорового колективу на якість хорового звучання. Також є низка досліджень, зосереджених на підготовці майбутнього викладача музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання (А. Козир, Л. Костенко, Лін Хай та ін.). Водночас проблема просторового середовища залишається актуальною і потребує наукового обґрунтування, зокрема створення просторово-акустичної мікротехнології формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва у диригентсько-хоровій підготовці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність проведеного дослідження зумовлена аналізом теоретичних і практичних обґрунтувань проблеми просторового середовища як чинника формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва у диригентсько-хоровій підготовці. Це важливе питання не знайшло належного теоретичного і практичного розроблення, хоча до сутнісних аспектів професійної культури викладача (педагогічної творчості,

професійного становлення, особистісного і професійного розвитку викладача, культуротворчої особистісно-орієнтованої освіти, розвитку професійної індивідуальності) звертались у наукових працях Ш. Амонашвілі, Є. Барбіна, І. Бех, І. Зязюн, С. Сисова, С. Смірнов, Г. Шевченко та ін.

Мета статті. Метою цієї роботи є розкриття впливу просторового середовища та акустики приміщення на формування професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва під час диригентсько-хорової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Просторово-акустична естетика, що є взаємодією різних складових, об'єднаними художніми взаємовідносинами у створенні спільної інтерпретації авторського тексту музичного твору, має здатність до трансформації й можливість переконливого існування в різних умовах хронотопу. Простір є «сукупністю однорідних об'єктів (явищ, станів, функцій, фігур тощо), між якими складаються певні взаємодії, подібні до звичайних просторових відносин (безперервність, відстань тощо)».

Музична акустика є розділом акустики, в якому досліджується широке коло питань музики та особливості сприйняття музики людиною. Особливості таких звуків визначаються тим, що музика – є мистецтвом організації вокальних, інструментальних звуків та їх комбінації для досягнення певних естетичних й емоційних ефектів у слухача. Музична акустика формує широке поле міждисциплінарних досліджень для фахівців, що вивчають проблеми генерації музичних звуків, передавання таких звуків від джерела до слухача, сприйняття цих звуків. У дослідженнях із музичної акустики, беруть участь фахівці з різних галузей – фізики, музиканти, психологи, фізіологи, отоларингологи, інженери-електрики й інженери-механіки, архітектори. Особливе значення цього розділу акустики полягає у тому, що під час вивчення проблем музичної акустики, формується міст між наукою та мистецтвом. Зокрема, формоутворювальним чинником професійної культури майбутнього викладача музичного мистецтва є просторове середовище та музична акустика.

На нашу думку, необхідно сформулювати ряд специфічних принципів реалізації просторового відчуття та формування професійної культури учасників хорового колективу у диригентсько-хорової підготовки, а саме: принцип розширення звукової палітри диригентсько-хорової діяльності; принцип інтеграції всіх складових диригентсько-хорової діяльності; принцип зростання інтерактивної ролі особистості у диригентсько-хорової діяльності; принцип акустичної автономності диригентсько-хорової діяльності; музично-дидактичний принцип інтонаційності [10].

Методи, які забезпечують реалізацію компетентності просторового відчуття та формування професійної культури учасників хорового колективу у диригентсько-хорової підготовки: застосування образних моделей диригентсько-хорового тезаурусу; добір творчих завдань, що характеризують хорову повноту і насиченість звучання; полісенсорне освоєння диригентсько-хорової діяльності; застосування програм аудіо-редакторів, які передбачають можливості внесення змін у звукову палітру виконання, активізують темб-

рову фантазію студентів і розвивають здатність до віртуального хорового звучання, відповідного його відтворення та сприйняття [10].

Успішність роботи в навчальному хоровому колективі залежить від вибору доцільної методики, що відповідає умовам колективного співу. Вокальний розвиток учасників хорового колективу залежить від особливостей спільного співу, основою для розуміння яких слугують положення музичної акустики. Керівникам хорових колективів необхідно знати як акустичні закономірності впливають на формування співацького голосу в хорі, які його властивості розвиваються автоматично, а які потребують спеціальних стимулювальних індивідуальних методик.

Музична акустика ґрунтується на фізичній акустиці і психофізіології сприйняття. Різні властивості музичного звуку: гучність, тривалість, тембр, висота – це результат відображення об'єктивних фізичних властивостей: частоти коливань джерела звуку, інтенсивності звукових хвиль, тривалості їх поширення і складу звуку. На сприйняття впливає співвідношення між різними властивостями музичного звуку, наприклад, рівень сприйняття висоти звуку залежить від його гучності, тембру і тривалості, а відчуття гучності – від висоти звуку, тембру тощо. У співацькому голосі вони мають свої особливості.

У концепції Т. Смирнової [9, с. 54, 57] зауважено, що важливим чинником якісного звучання хорового колективу є не тільки кількісний і якісний підбір співаків, а й правильне розташування на концертній площадці усього хору та окремих його голосів. У хоровій теорії й практиці втілено такі принципи доцільного добору та розподілу голосів у хорових партіях: усі голоси кожної партії мають відповідати один одному своїми тембрами і звуковими діапазонами; місце членів хорового колективу під час підготовчої роботи на концертних виступах завжди має бути постійним. Це дає змогу одержувати добрий стрій та ансамбль окремих партій, досягати звукового згуртування. Правильне розташування хору дозволяє витратити диригентові значно менше часу на репетиціях. Для забезпечення найкращої звучності хору чимале значення мають просторово-акустичні властивості приміщення. Характерні ознаки несприятливої акустики в репетиційному залі: слабкість загального звучання хору і розрізненість у звучанні окремих партій; крикливість, різкість й недостатня чіткість динамічних відтінків у звучанні (особливо жорстке, задалене форте та глухе піано); швидка стомлюваність хорових співаків, що шкідливо позначається на якості виконання твору.

Типовими заходами щодо зменшення просторово-акустичних недоліків приміщення називають такі: розташування чоловічих партій вище, ніж жіночих (приблизно на голову); постановка жінок у два ряди, один вище другого. Для забезпечення злагодженого звучання хорового колективу необхідно розташовувати його невеликим півколом або по прямій лінії з невеликими закрутленнями по краях. Практика виконання хорових творів із супроводом фортепіано свідчить, що інструмент доцільно розмістити посередині, перед хоровим колективом, аби виконавець партії фортепіано міг бачити диригента, або ж, у крайньому разі, –

праворуч від диригента (біля партії альтів і басів). Якщо хор виступає у супроводі якогось ансамблю чи оркестру, останній розміщується попереду, а хоровий колектив – невеликим півколом позаду.

Висновки і пропозиції. Зауважимо, що просторовий чинник хорového звучання – одна з основних умов формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва у диригентсько-хоровому навчанні. Саме дотримання просторового чинника хорového звучання забезпечує регулювання динамічного балансу, реалізацію тембрально-звукових ефектів під час просторового розгортання голосів, розташуван-

ня голосів по всій лінії звучання. Зважаючи на викладене, доходимо висновку, що естетичні вимоги до звучання навчального хорového колективу зумовлені просторово-акустичними умовами. В умовах хорového виконання у приміщенні особливого значення набувають його акустичні параметри і закономірності відлуння звукової палітри. Успішність і якість навчального процесу у хорovém колективі значною мірою залежить від акустичного фону та просторового середовища, що стає чинником формування професійної культури майбутніх викладачів музичного мистецтва у диригентсько-хоровій підготовці.

Список літератури:

1. Бех І.Д. Принципи інноваційної освіти // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8.
2. Зязюн І.А. та інші. Педагогічна майстерність. – К.: Вища школа, 1997. – 345 с.
3. Кифенко А.М. Критерії та рівні сформованості музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях навчального хорového колективу / Анна Миколаївна Кифенко // Педагогічний процес: теорія і практика (серія: педагогіка). – 2017. – № 3. – С. 84-88.
4. Козир А.В. Теорія і практика формування професійної майстерності вчителів музики в системі багаторівневої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання музики і музичного виховання / А.В. Козир. – К., 2009. – 48 с.
5. Сафонова В.И. Особенности вокальной работы в хоре (активизация резонаторной системы певца хора) / В.И. Сафонова // Теория и практика хорového исполнительства. Певческое развитие ребенка. – М.: Изд-во МО РФ. АПК и ПРО, 1999. – С. 60-66.
6. Сапожков М.А. Звукофикация помещений. – М.: Связь, 1979.
7. Сисоева С.О. Интерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Київ, ун-т імені Бориса Грінченка, Київ: ЕКМО, 2011. – 320 с.
8. Скучик Е. Основы акустики / Е. Скучик. – М.: Мир, 1976. – [Т. 2]. – 493 с.
9. Смирнова Т.А. Хорознаводство (історія, теорія, методика): Навч. посіб. / Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х.: ХДПУ, 2000. – 180 с.
10. Яцзюнь В. Просторове середовище як чинник формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорового навчання / Ван Яцзюнь // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – 2017. – № 2. – С. 116-124.

Даценко М.С.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПРОСТРАНСТВЕННАЯ СРЕДА И АКУСТИКА ПОМЕЩЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Аннотация

Основным критерием профессиональной культуры современного преподавателя музыкального искусства как предпосылки его качественного педагогического самовыражения, выступает профессиональная компетентность, которая предусматривает способность к музыкально-образовательной деятельности на основе знаний, опыта, ценностных ориентиров, приобретенных способностей, в процессе профессиональной подготовки. Профессиональная культура современного преподавателя музыкального искусства наиболее эффективно формируется в условиях взаимодействия комплекса вокально-хоровых и дирижерско-педагогических навыков, необходимых будущему преподавателю музыкального искусства в его профессиональной деятельности и их творческом применении в самостоятельной работе. В статье охарактеризованы специфические принципы пространственной среды как фактора формирования профессиональной культуры будущего преподавателя музыкального искусства в процессе дирижерско-хоровой подготовки. Определены важность реализации компетентности пространственного ощущения участников хорového коллектива, а также рост интерактивной роли личности в дирижерско-хоровой деятельности. Рассмотрены основы музыкальной акустики и ее роль в формировании профессиональной культуры будущих преподавателей музыкального искусства.

Ключевые слова: будущий преподаватель музыкального искусства, профессиональная культура, дирижерско-хоровая подготовка, пространственная среда, акустика.

Datsenko M.S.

Borys Grinchenko Kyiv University

SPATIAL ENVIRONMENT AND ROOM ACOUSTICS IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL CULTURE OF A FUTURE MUSIC TEACHER

Summary

The main criterion of professional culture of a contemporary music teacher as a prerequisite of their pedagogical self-expression is a professional competence, which presupposes the ability to musical and educational activity based on knowledge, experience and acquired values in the process of professional training. Professional culture of a contemporary music teacher is most effectively formed under the conditions of interaction of a complex of vocal and choir, as well as conductorial and educational skills, necessary for a future music teacher in their professional activity, and their creative application in independent work. The paper characterizes specific notions of spatial environment as a formation factor for professional culture of a contemporary music teacher in the course of conductorial and choir training. It outlines the importance of implementing the competence of spatial feeling of choir participants, as well as the growth of an interactive role of an individual in conductorial and choir activity. The paper considers the basics of music acoustics and its role in the formation of professional culture of a contemporary music teacher.

Keywords: future music teacher, professional culture, conductorial and choir training, spatial environment, acoustics.